

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(Україна)**

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
(Republike Hrvatske)**

**БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСИТЭТ
(Республика Беларусь)**

**GESELLSCHAFT FÜR DEUTSCHE SPRACHE [GfDS]
(Wiesbaden, Deutschland)**

**ПОДОЛАННЯ МОВНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ
БАР'ЄРІВ:
ОСВІТА, НАУКА, КУЛЬТУРА**

Збірник наукових праць

Київ 2019

УДК 378.14 - 057.4:009(063)

Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура : збірник наукових праць / за ред. О.В. Ковтун, С.М. Ягодзінського. – К. : НАУ, 2019. – 628 с.

Збірник містить матеріали доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції з різноманітних аспектів теорії та практики викладання іноземних мов, культурології, формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців у ЗВО. Конференція відбулася 15-16 листопада 2019 року на кафедрі іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету.

Голова організаційного комітету конференції:

Ягодзінський Сергій Миколайович

доктор філософських наук, професор, декан факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, м. Київ

Заступник голови організаційного комітету:

Ковтун Олена Віталіївна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, м. Київ

Члени організаційного комітету:

Желуденко Марина Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, м. Київ

Кульчицький Віктор Іванович

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, м. Київ

Нижньова Наталя Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійського мовознавства Білоруського державного університету, м. Мінськ (Білорусь)

Фудерер Тетяна

доктор наук, асоційований професор кафедри української мови і літератури Загребського університету (Республіка Хорватія)

Секретаріат конференції: А.П. Сабітова, Н.І. Хайдарі

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету
(протокол № 7 від 11 листопада 2019 р.)*

ISBN 978-617-7133-66-6

© Колектив авторів, 2019

© Національний авіаційний університет, 2019

звання «університету світового класу». Враховують, як мовилися, тільки кількісні показники, навіть не намагаючись виміряти «якість вищої освіти».

Ольга Косович

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль (Україна)*

ЕКОЛОГІЯ МОВИ ТА ЕКОЛІНГВІСТИКА: ПРОБЛЕМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

Терміни «екологія мови» і «екологічна лінгвістика» (іноді використовується поняття «еколінгвістика») виникли відносно недавно. Деякі вважають, що ці поняття позначають одне й те саме. У даній статті ми спробуємо розділити вищевказані терміни, дати їх визначення і спробувати пояснити, яку роль ці поняття грають в сучасній лінгвістичній науці.

Незважаючи на те, що, на нашу думку, поняття «екологія мови» і «еколінгвістика» не є такими різними, щось подібне у них є. Термін «екологія» є дуже відомим у сучасному світі. Під екологією розуміють науку про взаємовідносини живих істот та спільнот, що вони утворюють з навколишнім середовищем, в якому існують. Вперше термін був введений у вжиток Е. Геккелем, який розумів під екологією «науку про відносини організмів з навколишнім середовищем, куди ми відносимо в широкому сенсі всі «умови існування». Найчастіше зараз під словом «екологія» розуміють стан навколишнього середовища, який зазнав впливу людини. Справді, жодна жива спільнота мікроорганізмів не завдала такої шкоди природі та навколишньому середовищу, як людське суспільство, діяльність якого за останні десятиліття була настільки руйнівною, що в даний момент йдеться про виживання самої людини. Досить часто плутають поняття «екологія» (відносячи його до науки) і «навколишнє середовище» (що відноситься до навколишнього середовища). Об'єктом екології є біосистеми в цілому, з усіма спільнотами живих істот, що її утворюють. Її підрозділами є екологія тварин, рослин, риб і т.д. в зв'язку з розвитком людського суспільства. З'явилися нові напрямки даної науки, які вивчають взаємодію суспільства і природи, так звану соціальну складову. На сьогоднішній день поняття *екологія* міцно закріпилася в назві наук,

таких як екологія культури, екологія спілкування, екологія інформації, екологія свідомості та низки інших.

Подібно до того, як екологія вивчає взаємодію живих організмів між собою, екологія мови вивчає вплив мови одна на одну та їх взаємодію зі зовнішніми факторами. Термін «екологія» по відношенню до мови був використаний вперше Дж. Трімом. Але мови в світі завжди знаходилися під взаємодією і у рівновазі одна з одною. І, з одного боку, це призводить до їх взаємного розвитку, а з іншого боку, до певного тиску однієї мови на іншу. Даний факт ми можемо спостерігати при проникненні і заміщенні понять однієї мови іншою мовою. Прикладом може слугувати англійська мова стосовно до української мови. Часто можна помітити назви магазинів, написаних англійською мовою, але українськими літерами, або одна частина слова – українською, друга частина – англійською мовою. Згодом такі слова переходять до повсякденного спілкування, літератури і засобів масової інформації, звідки вони повертаються до соціуму і їх перестають сприймати як іноземні слова. Негативно діє на мову і мовлення в цілому спілкування в інтернеті, де слова скорочуються до декількох букв, опускаються пунктуаційні знаки, а також граматичні та синтаксичні явища тощо. Речення в соціальних мережах найчастіше є односкладовими. Таке обходження важко контролювати і регулювати. Так само, як екологічні проблеми в природі можуть привести до погіршення здоров'я людей, проблеми екології мови можуть призвести до деградації рідної мови людини.

Таким чином, екологія мови вивчає взаємодію мови з оточуючими факторами, з метою збереження самобутності кожної мови окремо і підтримки мовного розмаїття. Головне завдання екології мови полягає не в закритті мови від будь-яких впливів, а в тому, щоб зберегти її самобутність і запровадити щось корисне і нове.

Поняття «екологічна лінгвістика» («еколінгвістика») є набагато ширшим, ніж термін «екологія мови». Еколінгвістика є передусім розділом мовознавства, науковим напрямом, який сформувався на стику соціального, психологічного і філософського напрямків в лінгвістиці. Вивчення екології в лінгвістиці почалося з того моменту, коли представник американської гілки соціолінгвістики Е. Хауген опублікував доповідь «Екологія

мови» в 1972 році. З тих пір починається бурхливий розвиток даної науки. Е. Хауген вважав, що предметом екології є дослідження наслідків психологічної та соціальної ситуації і її вплив на мову. На думку Е. Хаугена, мова існує тільки в свідомості мовців і функціонує тільки при взаєминах з іншими мовцями та їх соціальним і природним оточенням. При цьому екологія мови має частково фізіологічну природу (взаємодія з іншими мовами у свідомості мовця), частково соціальну (взаємодія з суспільством, в якому мова використовується як засіб комунікації).

Як термін саме поняття «еколінгвістика» було введено сучасним французьким лінгвістом, сходознавцем, фахівцем з арабської мови, африканських мов і загальної лінгвістики Кл. Ажежем у 1985 році. З тих пір поняття «еколінгвістика» використовується для позначення всіх наукових областей дослідження, які пов'язують екологію з лінгвістикою.

Подальший розвиток еколінгвістика отримала в роботах Е. Філла та П. Мюльхауслера, які визначили і розробили термінологічний апарат для різних областей даної науки. Ними виокремлено:

- еколінгвістику (загальний термін, що поєднує екологію і лінгвістику);
- екологію мови (яка досліджує взаємодію між мовами);
- екологічну лінгвістику (яка накладає терміни екології на мову);
- лінгвістичну екологію (яка вивчає зв'язок між мовою і екологічними питаннями).

Як говорилося вище, саме поняття еколінгвістики А. Філл та П. Мюльхауслер визначили як загальний термін для всіх областей дослідження, які об'єднують екологію і лінгвістику.

Французький дослідник Л.-Ж. Кальве в своїй роботі «Про екологію світових мов» прагнув проаналізувати термін «еколінгвістика» з опорою на соціологічний параметр, а також зробив спробу розробити теоретичну модель з урахуванням комплексного лінгвосоціологічного підходу. Вивчивши теоретичний і практичний матеріал, Л.-Ж. Кальве виокремив чотири дослідницькі моделі еколінгвістики: гравітаційна, гомеостатична, репрезентативна, трансмісійна моделі.

Гравітаційна модель вивчає макролінгвістичний зв'язок між мовами, тобто враховує мовну ситуацію в цілому. Вчений висуває

теорію про те, що всі мови в світі знаходяться в ієрархічних співвідношеннях, тим самим перебуваючи в екологічній нерівності між собою, і констатує, що між мовами існують зв'язки, які визначають положення, іншими словами екологічну нішу, для кожної з них.

Гомеостатична модель встановлює норми всередині мовних ситуацій і самих мов. Мови, як стверджує Л.-Ж. Кальве, здатні реагувати на різні зовнішні стимули, пов'язані із середовищем. Тобто встановлюється взаємозв'язок між внутрішньою регуляцією мови і соціальною регуляцією лінгвістичних процесів, здатної змінити рівновагу лінгвістичної екосистеми цих мов.

Репрезентативна модель визначає ставлення мовця до власної мови або мови інших мовців. У рамках даної моделі Л.-Ж. Кальве дає пояснення поняття лінгвістичної безпечності і її відсутності.

Трансмійна модель визначає і виявляє зміни, які стосуються мов і лінгвістичних ситуацій, таких як мовна політика, міграція тощо.

Таким чином, в своїх роботах Л.-Ж. Кальве зробив акцент на встановленні положення рівноваги лінгвістичної екосистеми досліджуваних мов із залученням внутрішньомовних процесів, комунікативних актів і відносин комунікантів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що закордонні дослідники розглядають еколінгвістику в її зв'язку з соціолінгвістикою.

Також слід згадати про те, що еколінгвістика ділиться на макроеколінгвістику і мікроеколінгвістику. Макроеколінгвістика займається, в основному, питаннями світової, державної, регіональної та суспільної значимості. До проблем макроеколінгвістики відносяться мовні конфлікти, мовне планування, мовна політика, мовний геноцид. Мікроеколінгвістика, в свою чергу, займається питаннями дослідження мовних і мовленнєвих фактів з урахуванням факторів еколінгвістичного порядку із залученням концептуального аспекту теорії мовних контактів, таких наук як соціолінгвістика, психолінгвістика, соціокультурна антропологія.

Таким чином, в екологічній лінгвістиці слід виокремити два розділи:

– екологія мови (як розділ, що займається дослідженням взаємодії між мовами (з метою збереження мовного різноманіття);

– екологічна лінгвістика (як розділ, що вивчає перенесення термінів і принципів екології на мову (прикладом може служити поняття «екосистема»)).

Отже, слід сказати, що еколінгвістика, як напрям мовознавства, покликана вирішувати проблеми збереження лінгвістичного різноманіття, і є одним з основних питань галузі мовознавства, що розвивається.

Список використаних джерел

1. Calvet L.-J. Pour une écologie des langues du monde. Paris, Plon, 1999, 304 p.
2. Hagège Cl. L'Homme de paroles: contribution linguistique aux sciences humaines. Fayard, 1996. 316 p.
3. Haugen E. The ecology of language. Stanford University Press, 1972. 366 p.
4. Fill A., Muhlhauser P. Ecolinguistics Reader. Language, Ecology and Environment. 1st, 2006. 306 p.

Vadym Kosolapov
National University of Water Management
and Nature Resources
Rivne (Ukraine)

ENCYCLOPEDIA MATTER TREATMENT IN OALD1-9

The paper is the synopsis of reviews on the dictionary published in different linguistic periodicals, proceedings of scientific conferences. By encyclopedic matter we understand words pertaining to gender, ethnicity and cultural phenomena which may cause negative attitude in society.

Singling out the treatment of **gender** in OALD **Cowie** focuses on two issues: “first, whether nouns or pronouns with male or female reference are given the more prominent place in dictionary examples; and, second, whether in definitions and examples women are portrayed in positions of responsibility and authority or are simply designed to supporting domestic roles” [1, p.286]. He selected the fifteen-page sequence of entries from **make** to **mate** in the first four editions, altogether 506 “lexical units” and 258 examples. In OALD1 “... the total of masculine items [3, p. 38] is exactly double that of feminine terms” [1, p. 287].

О. Ковтун	ВІДТВОРЕННЯ СПЕЦИФІЧНОГО ХРОНОТОПУ ЛІТЕРАТУРИ ЖАХІВ У ВТОРИННОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ НІЛА ГЕЙМАНА «КОРАЛІНА»)	273
І. Козка, Л. Мацяпура, О. Ткаченко А. Kozlovska	SYSTEM OF EXERCISES FOR WORKING WITH MEDICAL STUDENTS	279
	SCRIBING AS INNOVATIVE MEANS OF TEACHING IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM	285
І. Козубська	ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТУДЕНТІВ- БАКАЛАВРІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	287
Л. Копань	ИДЕНТИФИЦИРУЮЩАЯ И ХАРАКТЕРИЗУЮЩАЯ РОЛЬ ПОВТОРНОЙ НОМИНАЦИИ ПРИ СЕМАНТИЧЕСКОМ ПОВТОРЕ (НА ПРИМЕРЕ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА)	290
К. Корсак, Ю. Корсак	ПЕРСПЕКТИВИ КОНКУРЕНЦІЇ В ОСВІТІ І НАУКАХ УКРАЇНИ ТЕРМІНІВ ЗІ «SMART» І «NOOS»	293
О. Корсак	ЧИ ЗАПОЗИЧИТЬ ВИЩА ШКОЛА СУЧАСНУ ПРАКТИКУ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ?	298
О. Косович	ЕКОЛОГІЯ МОВИ ТА ЕКОЛІНГВІСТИКА. ПРОБЛЕМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ	303
V. Kosolapov	ENCYCLOPEDIAIC MATTER TREATMENT IN OALD1-9	307
V. Kostenko, I. Solohor, O. Mayzus	STRUCTURE AND LANGUAGE FEATURES OF TEMPLATES FOR INFORMED CONSENT DOCUMENTS IN MEDICAL SETTINGS	313
А. Котковець	ФУНКЦІЇ КОНТРОЛЮ СФОРМОВАНОСТІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	316